

Specyfika funkcjonowania słyszących dzieci niesłyszących rodziców (CODA)

Kamila Budek¹

¹ Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; ORCID: 0009-0006-1891-3184

ABSTRAKT

Kultura Głuchych jest przedmiotem badań naukowych już od kilkudziesięciu lat. Od niedawna jednak poruszana jest kwestia ściśle związana ze światem Głuchych, jaką jest życie słyszących dzieci niesłyszących rodziców, określanych jako CODA. W artykule zawarte zostały kluczowe informacje dotyczące specyfiki funkcjonowania słyszących dzieci niesłyszących rodziców. Wyjaśniona została terminologia związana z tym zagadnieniem, zawierająca pozostałe określenia członków rodzin osób niesłyszących. Poruszone zostały kwestie dotyczące tożsamości kulturowej oraz wyjątkowej dwujęzyczności tychże osób, ich cechy charakterystyczne w komunikacji, czy też rola rodziny w ich wychowaniu. Opisano perspektywę niesłyszącego rodzica w wychowaniu słyszącego dziecka, z uwzględnieniem najczęściej spotykanych przez nich trudności. Zawarty został również opis zjawiska parentyfikacji, które może dotyczyć życia osób CODA. Przedstawiono cele i sposoby zrzeszania się i działalności CODA zarówno na świecie, jak i w Polsce. Artykuł ma na celu ukazać wyjątkowość słyszących dzieci niesłyszących rodziców, a także wzbudzić refleksję odbiorcy w kontekście tego, jak można na co dzień okazywać wsparcie dla CODA oraz ich rodzin.

Słowa kluczowe: Kultura Głuchych, CODA, dziecko, parentyfikacja, wychowanie, język migowy

WPROWADZENIE

Terminem CODA (ang. *Children of Deaf Adults*) określa się osoby będące słyszącymi dziećmi niesłyszących rodziców. Są to osoby słyszące, jednak wychowujące się i żyjące w Kulturze Głuchych. Uwzględnia się również określenie „deaf by heritage”, w tłumaczeniu języka angielskiego „Głuchy z pochodzenia”, co odnosi się do dziedziczenia Kultury Głuchych po niesłyszących rodzicach (Plutecka, 2020). W terminologii związanej z członkami rodziny osób głuchych wyróżnia się także takie pojęcia jak: KODA (*Kid/Kids of Deaf Adults*), które dotyczy małych dzieci osób niesłyszących, OCODA (*Only Child of Deaf Adults*) odnoszące się do jedynaka mającego głuchych rodziców, OHCODA (*Only Hearing Child of Deaf Adults*) określające jedyną słyszącą osobę w rodzinie, SODA (*Siblings of Deaf Adults*), czyli osoba słysząca mająca niesłyszące rodzeństwo, GODA czyli wnuki głuchych dziadków (*Grandchild of Deaf Adults*), COHHA (*Children/Child of Hard-of-Hearing Adults*) – dzieci słyszące mające rodziców słabosłyszących (www.codapolska.org).

DWUJĘZYCZNOŚĆ

Dwujęzyczność oznacza biegłe posługiwanie się dwoma językami. W obecnych czasach coraz częściej spotkać się można z wychowywaniem dwujęzycznym, czy to ze względu na różne narodowości rodziców dziecka, czy ze względu na chęć nauczania dziecka biegłego kilku

języków już na etapie nauki mowy. CODA są jednak przypadkiem wyjątkowym, gdyż są przykładem osób reprezentujących dwujęzyczność bimodalną, czyli dwujęzyczność łączącą komunikację wizualno-przestrzenną (język migowy) z komunikacją oralną (język mówiony odbierany słuchem). Błędne jest jednak stwierdzenie, iż każde dziecko osoby niesłyszącej zna język migowy. Wybór systemu komunikacji dziecka leży najczęściej po stronie niesłyszących rodziców (Wenta, 2023). To oni najczęściej decydują o tym, czy dziecko będzie uczyło się języka migowego. W znacznej większości przypadków dzieci osób niesłyszących pozostają osobami dwujęzycznymi, a języka migowego uczą się równolegle z mową werbalną. „Nadal jednak słabo rozpoznane są problemy dzieci wynikające z przyswajania dwóch języków o odmiennych kanałach przetwarzania percepcyjnego” (Jachimowska, 2024, s. 381).

Dwujęzyczność KODA może zostać rozpoznana dopiero w momencie ich kontaktu z osobą niesłyszącą. Prócz tego, w sytuacjach komunikacyjnych zachowują się jak dzieci słyszące, stąd ich dwujęzyczność i wiążące się z nią indywidualne potrzeby KODA, mogą być trudne do rozpoznania (Czajkowska-Kisil, Klimczewska, 2016). W placówkach oświatowych nie jest realizowany specjalny, zindywidualizowany tok nauczania i rozwoju dla osób KODA. Ich specjalne potrzeby edukacyjne nie są brane pod uwagę, a ich sytuacja nie jest rozpoznawana. Wielu KODA nie zdaje sobie przez to sprawy ze swojej sytuacji, nie ma świadomości swojej dwujęzyczności. Co więcej, wielu z nich nie rozumie także konsekwencji, które w okresie dorastania czy dorosłym życiu mogą wiązać się z byciem słyszącym dzieckiem osoby niesłyszącej. Wiadomo jednak, że KODA mają swoje specjalne potrzeby edukacyjne, które muszą być uwzględniane w czasie ich edukacji (Czajkowska-Kisil; Klimczewska, 2016).

SKUTKI DWUJĘZYCZNOŚCI CODA W ŻYCIU CODZIENNYM

Jednym z obszarów odróżniających Kulturę Głuchych oraz osób słyszących jest sfera norm i zachowań społecznych. Jedynym widzialnym czynnikiem różnicującym te dwie grupy ludzi jest język migowy (Nycek, 2020). Przyjęte normy kulturowe wiążą się także ze społecznym komunikowaniem się. CODA w codziennych kontaktach z osobami słyszącymi, mogą wykazywać cechy zaczerpnięte ze specyfiki komunikowania się osób niesłyszących. Jednym z tego przykładów jest kwestia utrzymywania kontaktu wzrokowego. W przypadku osób niesłyszących, w trakcie konwersacji jest on zdecydowanie bardziej nasilony niż u osób słyszących. Kolejnym aspektem jest znacznie mniejsze zachowywanie dystansu przestrzennego, naruszanego poprzez m.in. poklepywanie po ramieniu rozmówcy w celu zwrócenia na siebie uwagi (Jachimowska, 2024). Co więcej, powszechną cechą charakterystyczną dla Głuchych i CODA jest bardzo intensywna mimika i gestykulacja w trakcie rozmowy. Wszystkie powyżej wspomniane elementy komunikacji odgrywają bardzo ważną rolę w posługiwaniu się polskim językiem migowym (PJM). Mogą one stanowić uzupełnienie komunikatu, metodę na wyrażenie stanów emocjonalnych, czy też mogą zastępować elementy języka werbalnego, np. intonację głosu (PZG, 2017). Jednak ze względu na rozbieżności pomiędzy językiem fonicznym a migowym, ukazywanie tego typu zachowań w interakcjach z osobami słyszącymi może okazać się dla CODA problemem. W przypadku, kiedy kontakt wzrokowy rozmówcy jest ograniczony lub całkowicie nieobecny, CODA mogą odczuwać niezręczność i niepokój. Z perspektywy rozmówcy, nieprzerwany kontakt wzrokowy ze strony CODA może wywoływać dyskomfort i negatywny odbiór jego zachowania. Z kolei naruszanie przestrzeni osobistej rozmówcy, zbyt wyraźne gesty i mimika, to elementy, które mogą zostać odebrane przez osobę słyszącą jako niegrzeczne, natarczywe,

czy nawet agresywne (Jachimowska, 2024). Opisane przypadki są przykładem tego, z jakimi barierami i trudnościami spotykać się mogą CODA jako osoby dwukulturowe i bimodalne.

DWUKULTUROWOŚĆ

Dwukulturowość składa się na znacznie szersze grono elementów niż sam język kultury. Dotyczy zarówno posługiwania się językami obu kultur, ale oznacza także przejęcie ich tradycji, zwyczajów, panujących zasad oraz aktywne uczestnictwo w życiu obu grup społecznych. W przypadku osób CODA dotyczy to oczywiście połączenia języka i kultury osób słyszących oraz niesłyszących. Osoby CODA budują swoją własną tożsamość z połączenia kultury Głuchych oraz słyszących, jednocześnie posiadając tożsamość zupełnie różną od nich. (Krawczyk, 2022). Osobami, które wprowadzają słyszące dzieci w kulturę Głuchych są ich rodzice. To oni uczą swoje dzieci języka migowego, zapoznają ich z innymi osobami Głuchymi, przekazują swoim dzieciom wzorce codziennego funkcjonowania i życia w społeczeństwie, które są charakterystyczne dla kultury Głuchych. Żyjąc w otoczeniu osób niesłyszących od najmłodszych lat, nietrudno o przejęcie cech charakterystycznych dla przedstawiciela ich kultury. CODA przez swoją przynależność do kultury Głuchych określani są jako „Głusi słyszący”. Jednak pomimo życia w otoczeniu i pełnego dostępu do Głuchych, CODA muszą posiadać także umiejętność funkcjonowania w społeczeństwie słyszącym. Nauka języka fonicznego, zachowań, czy też zasad i norm osób słyszących, odbywa się przy udziale przede wszystkim słyszących członków rodziny, ale i także rówieśników, czy też na co dzień otaczającego dziecko społeczeństwa.

Zachowanie balansu pomiędzy dwoma kulturami, równe poczucie przynależności do obu z nich, okazuje się być o wiele bardziej skomplikowaną sprawą. Uwagę na to zwróciła Dominika Wiśniewska (2020, s. 20). Aby obie kultury były przez CODA wartościowane na podobnym poziomie, bez wskazywania kultury dominującej, wskazano na potrzebę „świadomego i ukierunkowanego wychowania”. Jak już powyżej zostało podkreślone, to przede wszystkim rodzic wprowadza dziecko w kulturę. Jak więc rodzice Głusi mają w sposób poprawny i wartościowy, wprowadzić i nauczyć dziecko o kulturze osób słyszących? Jako podstawową barierę w tej kwestii wskazano brak wystarczającej znajomości kultury osób słyszących. Kolejnym istotnym aspektem są negatywne, przykre doświadczenia rodziców w kontaktach z osobami słyszącymi. Osoby niesłyszące bardzo często są traktowane stereotypowo, nie są rozumiane ich bariery, specjalne potrzeby, przez co nierzadko są wykluczeni przez społeczeństwo (Kocoń, Skalny, 2019). Trudno jest więc o wychowanie dwukulturowe w przypadku, gdy wzajemna wiedza o sobie między kulturami jest znikoma, a relacje między nimi nie są zachowane w pozytywnych stosunkach.

KOMUNIKACJA W RODZINIE

Rodzina, jako podstawowa grupa społeczna dziecka, jest źródłem jego wiedzy o funkcjonowaniu w świecie, o relacjach międzyludzkich, o przynależności kulturowej, czy też o przyjętych normach moralnych i społecznych (Matyjas, 2020). Struktura rodziny oraz relacje między jej członkami, szczególnie w okresie dzieciństwa i adolescencji, wywierają ogromny wpływ na funkcjonowanie i całokształt życia człowieka.

Zarówno rodzina osób CODA, jak i każda rodzina zmagająca się z niepełnosprawnością, może być stale narażona na pewnego rodzaju bariery czy cechy, które utrudniają lub uniemożliwiają jej prawidłowe funkcjonowanie. Determinowane jest to przez

wiele zmiennych, takich jak chociażby sytuacja materialna rodziny, stanowisko niesłyszących rodziców w kwestiach wychowawczych, stopień identyfikowania się słyszących dzieci z kulturą Głuchych, a przede wszystkim umiejętności komunikacyjne między domownikami, które są jednym z najistotniejszych elementów w kwestii relacji w rodzinie CODA.

Przede wszystkim, to rodzice decydują o modelu porozumiewania się między członkami rodziny. Dokonanie odpowiedniego doboru tychże metod może stanowić trudność. Przy podjęciu decyzji o nauce języka migowego swoich dzieci, rodzice muszą mieć świadomość o konieczności zachowania odpowiedniego balansu pomiędzy językiem migowym a fonicznym, tak aby dziecko mogło komunikować się z rodzicami, jednocześnie nie mając znacznych problemów w nawiązywaniu kontaktów w relacjach społecznych. Są jednak i takie przypadki, gdzie poprzez wpływ otoczenia i negatywy odbiór języka migowego, rodzice nie uczą dzieci posługiwania się nim na rzecz wyłącznie mowy fonicznej, mimo iż sami mogą mieć trudności w porozumiewaniu się nią. Takie warunki mogą skutkować zagrożeniem dla prawidłowego utrzymania więzi rodzinnych, skutecznej komunikacji między domownikami i co istotne mogą znacznie obniżać autorytet rodziców, jako głównych wychowawców dziecka (Czajkowska-Kisil, Klimczewska, 2016). „Należy w tym miejscu podkreślić, że uszkodzenie słuchu nie musi być w każdym okresie funkcjonowania rodziny utrudnieniem w pełnieniu ról rodzicielskich. Dopiero w odniesieniu do tzw. słyszącej większości, czyli pozostałych składników środowiska społecznego, członkowie rodziny mogą odczuwać stan – różnego rodzaju swoich braków” (Jagoszewska, 2015, s. 321).

Nie tylko w kwestii więzi rodzinnych, ale i w całym rozpatrywaniu funkcjonowania słyszących dzieci niesłyszących rodziców, jedną z najczęściej analizowanych kwestii jest postrzeganie CODA jako przewodników i tłumaczy w komunikacji swoich opiekunów ze społeczeństwem. CODA są pewnego rodzaju łącznikami pomiędzy światem Głuchych a światem słyszących (Wenta, 2023). Dzięki znajomości języka migowego mogą dawać możliwość szybkiego i prostego komunikowania się osób słyszących z Głuchymi, bez sięgania przez nich po kartkę i długopis czy różnego rodzaju komunikatory. Zarówno nieznanymi, jak i dalsza rodzina, za naturalne przyjmuje to, że nie znając języka migowego będą porozumiewać się z niesłyszącymi osobami dorosłymi z sięganiem po pomoc ich dzieci. Już od wieku przedszkolnego, dziecko jest przyzwyczajane do pośrednictwa w kontaktach swoich rodziców czy to z rodziną, czy w sąsiedztwie, w sklepie, czy też w służbie zdrowia. Nierzadko zdarzają się sytuacje, kiedy dziecko tłumaczy także programy telewizyjne, wypełnia dokumenty, pisma czy formularze (Czajkowska-Kisil, Klimczewska, 2016). Przyjmując jednak rolę tłumaczy swoich rodziców, CODA są narażeni na sytuacje, które nie będą adekwatne do ich wieku i dojrzałości emocjonalnej. „Wysoce nieetyczne i nieprofesjonalne jest wykorzystywanie nastoletniego lub młodszego dziecka do pracy, którą powinni wykonać dorośli – odpowiednio wykształceni i przygotowani” (Wiśniewska, 2019, s. 245). W wielu sytuacjach, czy to w trakcie wizyty w banku, czy u lekarza, zaledwie kilkuletnie dziecko nie jest w stanie w pełni zrozumieć i odpowiednio przekazać komunikatu między rodzicem a jego rozmówcą, ze względu na chociażby specjalistyczny język stosowany w trakcie konwersacji. Takie działanie może doprowadzić do wielu nieporozumień i negatywnych emocji, co z kolei skutkować może pogorszeniem się pewności siebie i samooceny dziecka, a ponadto i jego relacji z rodzicem. Konsekwencje tego postępowania mogą być widoczne nawet i w późniejszym, dorosłym życiu dziecka. Kwestia nadawania dziecku roli tłumacza jest ściśle powiązana ze zjawiskiem parentyfikacją, o którym mowa w dalszej części tekstu.

Niezwykle ważne jest więc dla prawidłowego rozwoju dziecka i jego dojrzałości i kondycji psychicznej, aby unikać traktowania dziecka jako tłumacza, w szczególności w jego wieku przedszkolnym czy szkolnym, aby nie obarczać dziecka odpowiedzialnością za sprawy dorosłych i nie narażać na zbyt silne emocje.

PARENTYFIKACJA

Zjawisko parentyfikacji w najprostszym znaczeniu, odnosi się do zamiany ról między dzieckiem a rodzicem. Może ono odbywać się zarówno na płaszczyźnie egzystencjalnej, jak i emocjonalnej. Parentyfikacja egzystencjalna odnosi się do wyręczania swoich rodziców w codziennych obowiązkach domowych czy rodzinnych, takich jak dbanie o zaopatrzenie żywieniowe, załatwianie spraw urzędowych, opieka nad pozostałymi członkami rodziny, czy też podejmowanie pracy zarobkowej dla jej utrzymania. Parentyfikacja emocjonalna z kolei polega na emocjonalnym i psychicznym wsparciu swoich opiekunów, byciu dla nich doradcą, powiernikiem, pokrzepicielem czy terapeutą (Chojnacka, 2017). Dziecko musi czuć nad stanem psychicznym swojego opiekuna, kosztem swoich własnych potrzeb emocjonalnych. Często musi rozwiązywać rozterki, które wybiegają ponad jego dojrzałość emocjonalną. Parentyfikacja może być zjawiskiem niezwykle obciążającym psychikę dziecka i utrudniającym jego proces dojrzewania, a jej skutki mogą ukazywać się na każdym późniejszym etapie życia. Brak pewności siebie i poczucia wartości, zaspokajanie potrzeb innych kosztem zaniedbywania swoich, problemy ze zbudowaniem zdrowej relacji z partnerem czy dzieckiem, problemy w nawiązywaniu kontaktów społecznych - to tylko przykłady konsekwencji, jakie nieść za sobą może parentyfikacja (Chojnacka, 2017). Zagadnienie to jest powiązane z problemem dziecięcego brokeringu językowego, czyli „nieprofesjonalnemu tłumaczeniu ustnemu wykonywanemu na rzecz jednojęzycznych krewnych lub znajomych” (Nachman, 2025, s. 1), co także można odnieść do osób KODA.

Wypełnianie obowiązków swoich rodziców przez KODA jak najbardziej może być zdrową formą wsparcia. Naturalne jest, iż osoby niesłyszące czy słabosłyszące mogą potrzebować wsparcia osób trzecich w codziennych sytuacjach, jednakże między zdrową pomocą a zamianą ról dziecko-rodzic, może być cienka granica. W przypadku osób KODA parentyfikacja wiąże się głównie ze wspomnianą wcześniej rolą tłumacza, która wybiega poza emocjonalne kompetencje dziecka oraz w wyręczaniu opiekunów w sytuacjach, w których nie radzą sobie przez barierę komunikacyjną. W większości przypadków osób Głuchych będących rodzicami, zaobserwować można brak znajomości języka polskiego w kontekście czytania i pisanie (Wiśniewska, 2019). Prowadzić to może nie tylko do wyręczania ich w codziennych obowiązkach przez dzieci, ale także do braku kontroli nad obowiązkami rodzicielskimi wobec dziecka, takimi jak czuwanie nad jego edukacją, kontakt ze z pedagogami, czy też specjalistami wspierającymi rozwój dziecka. Obecnie, osoby niesłyszące będące rodzicami coraz częściej zdają sobie sprawę z wagi, jaką ma znajomość języka polskiego, zarówno w kontekście własnej zaradności i samowystarczalności, jaki i w kontekście unikania obciążenia swojego dziecka własnymi codziennymi wyzwaniami.

TRUDNOŚCI NIESŁYSZĄCEGO RODZICA W WYCHOWANIU SŁYSZĄCEGO DZIECKA

Nie od dziś wiadomo, że bycie rodzicem nie jest rolą łatwą. Wiąże się ona z wieloma wyzwaniami, trudnościami, którym często trudno jest samodzielnie stawić czoła. Nie ma

jednego, idealnego i uniwersalnego prawzoru bycia rodzicem. Naturalnym wzorcem, z którego bierze się przykład roli rodzica, często są własne doświadczenia. Osoby głuche, o ile sami nie mają rodziców niesłyszących, nie mają możliwości skorzystania z takiego wzorca. (Teper-Solarz, 2020). Kwestia ta, jak i wiele innych, stanowić mogą znaczne utrudnienia dla rodziców CODA, których słyszący rodzice nigdy nie doznają.

Pomimo iż 90% niesłyszących rodziców ma słyszące dzieci (Mallory, Zingle, Schein 1993), istnieje niewiele źródeł, które pochylałyby się nad tematem rodzicielstwa osób niesłyszących. Na ten fakt, jak i na wiele innych kwestii związanych z opisywaną rolą rodzica, uwagę zwróciła Malwina Kocoń (2019; 2020) w swoim niejednym artykule dotyczącym tego zagadnienia. Na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych, Malwina Kocoń wyróżniła kilka podstawowych barier w rodzicielstwie osób niesłyszących. Jedną z nich jest kwestia ograniczonej sposobności kontroli zachowania swojego dziecka na podstawie słuchu. Rodzic nie tylko nie słyszy, co mówi dziecko, jak się zwraca do innych, ale i także nie słyszy tego, co i w jaki sposób inni mówią do dziecka. Prócz tego, rodzic nie słysząc co mówi dziecko, nie jest w stanie samodzielnie określić poziomu rozwoju mowy dziecka i stwierdzić, czy przebiega on prawidłowo, czy też konieczna jest konsultacja ze specjalistą.

Równie istotną kwestią, na którą autorka tekstu zwróciła uwagę, są bariery Głuchych rodziców związane z komunikowaniem się z osobami słyszącymi, które także odciskają piętno na ich rodzicielstwie. Jako przykładem, można posłużyć się chociażby kontaktem z pracownikami szkoły, do której uczęszcza dziecko. W relacji bezpośredniej z nauczycielem, podczas konsultacji indywidualnych, rodzice mogą komunikować się za pomocą kartki i długopisu, bądź jeśli to możliwe, wspomagać się odczytywaniem mowy z ruchu ust. Jednakże sytuacją, na którą wyjątkowo zwracają uwagę, kiedy mowa o trudnościach komunikacyjnych, są klasowe zebrania z rodzicami. Bez tłumacza bądź jakiegokolwiek osoby posługującej się językiem migowym, nie mają szans na pełne uczestnictwo w tego typu spotkaniach. Odbiera to nie tylko możliwość doinformowania się na temat życia szkolnego i klasowego dzieci, ale także możliwość wypowiedzenia się i aktywnego uczestnictwa w społeczności rodziców w klasie. Prowadzi to do niewiedzy oraz poczucia wykluczenia.

Pozostając w obrębie życia szkolnego dziecka, warto zwrócić uwagę na całokształt jego procesu edukacji oraz na relacje rówieśnicze dziecka. Osoby Głuche zazwyczaj uczęszczają do placówek z internatem, zadedykowanych dla osób z niepełnosprawnością słuchową. Ich edukacja bardzo często kończy się na podstawowym, obligatoryjnym wykształceniu i nie wybiega ono ku zdobywania wykształcenia wyższego. W kontekście roli rodzica, przekłada się to na odmienność doświadczeń i brak umiejętności wsparcia dziecka w wielu sytuacjach związanych z jego życiem szkolnym. Mogą nie rozumieć problemów rówieśniczych dziecka, przez różnice w funkcjonowaniu dziecka w placówce ogólnodostępnej a placówce dla osób Głuchych. Co więcej, mogą nie zwracać także uwagi na wykształcenie potomka, na wspieranie go w ciągłej nauce i rozwoju, na zdobywaniu coraz wyższych kwalifikacji zawodowych i wykształcenia, które warunkować może stabilne życie i samodzielność dziecka w funkcjonowaniu w społeczeństwie w jego dorosłości (Kocoń, 2020).

Istnieje wiele poradników, webinarów, kursów czy platform w mediach społecznościowych, które służą wsparciu, czy wymianie informacji na temat wychowania dziecka. W wielu publikacjach naukowych zwraca się jednak uwagę na ograniczony dostęp do tego typu informacji i wsparcia dla rodziców niesłyszących. Malwina Kocoń (2020) także poruszyła problem braku wiary w kompetencje rodzicielskie osób Głuchych. Ich niepełnosprawność jest powiązywana z rzekomym brakiem umiejętności pełnego i wartościowego wychowania dziecka. Pojawiają się także sugestie, iż osoby niesłyszące

w ogóle nie powinny mieć potomstwa, ze względu na wspomniane niskie kompetencje wychowawcze oraz obarczenie dziecka ryzykiem wad rozwojowych (Ciaputa, Król, Migalska, Warat, 2014). Nie należy łączyć niepełnosprawności słuchowej z gwarancją braku umiejętności prawidłowego wychowania dzieci, lecz podejmować próby wsparcia ich w możliwych trudnościach, które mogą zostać przez nich napotkane. Szczególnie warto w zwrócić się w tej kwestii do pedagogów, psychologów i wszelkiego rodzaju specjalistów w placówkach oświatowych czy pedagogiczno-psychologicznych, aby to one mogły takie wsparcie oferować, zarówno w bezpośrednim kontakcie z osobami niesłyszącymi, jak i poprzez tworzenie kompleksowych materiałów, które mogłyby być udostępniane w obiegu przestrzeni publicznej.

DZIAŁALNOŚĆ OSÓB CODA

Istotne jest niesienie wsparcia dla osób niesłyszących oraz ich rodzin, w tym także CODA (Czajkowska-Kisil, Klimczewska, 2016). Rozpowszechnianie wiedzy na temat ich funkcjonowania, promowanie dwukulturowości i dwujęzyczności, uświadamianie społeczeństwa w kwestii wyzwań przed jakimi stają osoby niesłyszące i CODA każdego dnia, może przyczynić się do podniesienia poziomu ich funkcjonowania w społeczeństwie. Między innymi te właśnie zamiary należą do zakresu działalności różnych organizacji utworzonych na rzecz CODA (pobrane 04.05.2025, <https://rejestr.io/krs/374465/coda-polska-slyszace-dzieci-nieslyszacy-rodzice>).

W 1983 roku w Stanach Zjednoczonych z inicjatywy Millie Brothers założono międzynarodową organizację CODA, z ang. „CODA International”. Członkowie stowarzyszenia poprzez organizowanie licznych konferencji, spotkań, publikacji i wręczanych stypendiów, dążą do poszerzenia zakresu działalności osób CODA oraz wsparcie ich w samodzielnym odkrywaniu ich dwukulturowego dziedzictwa. Prowadzone są obozy dla nieletnich osób KODA, poszerzane są możliwości edukacyjne i stypendialne (pobrane 10.12.2024, www.coda-international.org). W Polsce z kolei w 2010 roku rozpoczęła swoją działalność organizacja „CODA Polska”. Celem organizacji jest działalność zmierzająca ku polepszeniu codzienności słyszących dzieci niesłyszących rodziców oraz wzajemne wspieranie się. W jej ramach również organizowane są liczne wydarzenia, inicjatywy wspierające funkcjonowanie osób CODA. Realizowane są m.in. warsztaty dla asystentów rodziny CODA, warsztaty dla rodziców CODA, liczne konferencje i spotkania. W ramach działalności udostępniane są również kluczowe informacje dla specjalistów, w jaki sposób mogą oni wspomagać słyszące dzieci niesłyszących rodziców (pobrane 10.12.2024, www.codapolska.org).

PODSUMOWANIE

Wychowywanie się KODA w tak charakterystycznej dwukulturowości, przyczynia się do ich niewątpliwie wyjątkowej osobowości. Składa się na to nie tylko ich unikatowa dwujęzyczność bimodalna, ale i także cechy osobowości towarzyszące im już od najmłodszych lat, takie jak dojrzałość emocjonalna, zaradność, chęć niesienia pomocy i wsparcia innym, a przede wszystkim swoim bliskim. Warto pamiętać jednak, że jest to grupa mierząca się na co dzień z wieloma trudnościami i specjalnymi potrzebami, na które należy zwracać uwagę szczególnie w ich najmłodszych latach życia, aby uniknąć ich wyraźnych skutków w dorosłym życiu. Głównie po stronie bliskich dziecka, pedagogów czy specjalistów, leży

konieczność zidentyfikowania jego dwujęzyczności, dostrzeżenie jego specjalnych potrzeb, ale i także okazanie adekwatnego wsparcia nie tylko w kwestiach nauczania, ale też jego życia rodzinnego. W przestrzeni publicznej zauważany jest wysoki niedobór aktywnych tłumaczy języka migowego, co znacząco może odciskać piętno na jakości życia CODA i ich niesłyszących rodziców. Sytuacja z pewnością nie zmieni się w mgnieniu oka, w związku z czym warto zachęcać członków rodziny osób Głuchych do nauki języka migowego, aby ułatwiali im codzienne funkcjonowanie w społeczności osób słyszących, a CODA odciążyli z codziennych obowiązków pomocy swoim rodzicom i odpowiadania za nich i ich kontakty ze światem. Ponadto warto, aby w środowisku pedagogicznym także poszerzała się znajomość języka migowego, gdyż spośród ogromnej ilości uczniów, z którymi pedagodzy mają do czynienia w swoim życiu zawodowym, prędzej czy później może trafić się właśnie taki uczeń, dla którego ich znajomość języka migowego okaże się zbawienna.

BIBLIOGRAFIA

- Chojnacka, B. (2017). Biografia dorosłego dziecka–doświadczenie parentyfikacji i jej konsekwencje. W: A. Ładyżyński, M. Piotrowska, M. Kasprzak (red.), *Dom rodzinny w doświadczeniu (auto)biograficznym* (s. 83-94). Wrocław: Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Ciaputa, E., Król, A., Migalska, A., Warat, M. (2014). Macierzyństwo kobiet z niepełnosprawnościami ruchu, wzroku i słuchu. *Studia Socjologiczne*, 2(213), 203–224.
- Czajkowska-Kisil, M., Klimczewska, A. (2016). CODA – inność nierozpoznana. *Słyszące dzieci – niesłyszący rodzice, Pakiet informacyjny dla szkół i poradni*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich.
- Jachimowska, K. (2024). Dwujęzyczność bimodalna CODA jako przykład badań interdyscyplinarnych. *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, (31), 379-389.
- Jagoszewska, I. (2015). Relacje w rodzinie CODA. *Wychowanie w Rodzinie*, 11(1), 319-333.
- Kałdon, B. M. (2011). Rodzina jako instytucja społeczna w ujęciu interdyscyplinarnym. *Forum Pedagogiczne*, 1(1), 228–241. <https://doi.org/10.21697/fp.2011.1.12>
- Kocoń, M. (2019). Wyzwania rodzicielskie i komunikacyjne głuchych matek słyszących dzieci (KODA). *Zeszyty Pracy Socjalnej*, 24(2), 135-144. <https://doi.org/10.4467/24496138ZPS.19.011.11088>
- Kocoń, M. (2020). Rodzicielstwo Głuchych matek słyszących dzieci KODA: przegląd wybranych badań. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 593(8), 69-80. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.4255>
- Kocoń, M., Skalny, M (2019). Stereotypes about the deaf and sign language in the thinking of special needs education students. *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej*, (24), 109–126. <https://doi.org/10.14746/ikps.2019.24.06>
- Krawczyk, T. (2022). Na granicy światów–tożsamość kulturowa słyszących dzieci głuchych rodziców (CODA). *Człowiek–Niepełnosprawność–Społeczeństwo*, 55(1), 49-65. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.8512>
- Mallory, B. L., Zingle, H. W., Schein, J. D. (1993). Intergenerational communication modes in deaf—Parented families. *Sign Language Studies*, 78(1), 73-92.
- Matyjas, B. (2020). Pedagogika rodziny. Aktualna problematyka i nowe obszary badawcze. *Studia z Teorii Wychowania*, 2(31), 81-98. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.3650>

- Możdżyńska, M. (2017). Codzienność słyszących dzieci niesłyszących rodziców. W: M. Humeniuk, I. Paszenda (red.), *Codzienność jako wyzwanie edukacyjne. Tom I* (s. 300-311). Wrocław: Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Nachman, J. (2025). Dzieci jako tłumacze: psychologiczne, etyczne i społeczne aspekty pośrednictwa językowego. *Półrocznik Językoznawczy Tertium*, 9(2), 99-138. <https://doi.org/10.7592/Tertium.2024.9.2.311>
- Nycek, K. (2021). Rozwój mowy słyszącego dziecka niesłyszącego rodzica–znaczenie specyficznego środowiska lingwistycznego dla kształtowania i rozwoju języka. *Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania*, 3-4(40-41), 144-164.
- Plutecka, K. (2020). Komunikowanie się społeczne CODA w biegu życia. W: D. Wiśniewska (red.), *Dorastanie między dwoma światami. Społeczne konteksty rozwoju słyszących dzieci niesłyszących rodziców* (s. 78-92). Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie.
- Teper-Solarz, Z. (2020). Wyzwania związane z rodzicielstwem osób niesłyszących. W: D. Wiśniewska (red.), *Dorastanie między dwoma światami. Społeczne konteksty rozwoju słyszących dzieci niesłyszących rodziców* (s. 152-167). Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie.
- Wenta, J. (2023). Relacje między Głuchymi rodzicami a dziećmi CODA. *Almanax. Pedagogika specjalna*, 2(5), 32-36.
- Wiśniewska, D. (2019). Psychologiczne i etyczne konteksty diagnozy słyszących dzieci niesłyszących rodziców. *Psychologia Wychowawcza*, 57(15), 242-251. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0013.2983>
- Wiśniewska, D. (red.) (2020). *Dorastanie między dwoma światami. Społeczne konteksty rozwoju słyszących dzieci niesłyszących rodziców*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie.
- Zaborniak-Sobczak, M. (2020). Komunikacja niesłyszących rodziców ze słyszącymi dziećmi (problemy w relacjach codziennych). *Konteksty Pedagogiczne*, 1(14), 103–123. <https://doi.org/10.19265/kp.2020.1.14.246>

NETOGRAFIA

- CODA Polska. Pobrano dnia 10 grudnia 2024 roku z www.codapolska.org
- CODA International. Pobrano dnia 10 grudnia 2024 roku z www.coda-international.org
- PZG Oddział Opolski. Pobrano 14 grudnia 2024 roku z <https://www.pzgopole.pl/>
- CODA Polska. Słyszące Dzieci - Niesłyszący Rodzice. Pobrano 4 maja 2025 roku z <https://rejestr.io/krs/374465/coda-polska-slyszace-dzieci-nieslyszacy-rodzice>

THE FUNCTIONING OF HEARING CHILDREN OF DEAF PARENTS (CODA)

ABSTRACT

Deaf culture has been the subject of academic research for several decades. More recently, however, an issue closely related to the Deaf world has been addressed: the lives of hearing children of deaf parents, referred to as CODA. The article includes key information on the specific functioning of hearing children of deaf parents. Related terminology is explained, including other terms for family members of deaf people. Issues concerning their cultural identity and their unique bilingualism, their communication characteristics, or the role of the family in their upbringing are addressed. The perspective of the deaf parent in raising a hearing child is described, including the most common difficulties they encounter. A description of the phenomenon of parentification that can affect the lives of CODAs is also included. The aims and methods of CODA association and activities both in the world and in Poland are presented. The article aims to show the uniqueness of hearing children of deaf parents, as well as to stimulate the viewer's reflection in the context of how support for CODA and their families can be shown on a daily basis.

Keywords: the culture of deaf, CODA, kid, parentification, upbringing, sign language

zgłoszone: 25.02.2025; zaakceptowane: 25.08.2025; opublikowane: 30.09.2025